



Sagsnummer: 2024-13078

2023-imi nunatsinni naartuersittut

Imarisai

Tunuliaqutaasoq	3
Siunertaq	3
Atortut peruserlu	3
Inerneri	4
Peqqinnissaqarfiup sinerissami qitiusumik immikkoortuini naartuersittut	4
Ukiui naartuersittullu amerlassusaat	5
Naartueeriaatsit	6
Kingusissukkut naartuersittut	7
Kingusissukkut naartuersinnissamut akuerineqarneq	8
Kingusissukkut naartuersinnermut patsisaasut	8
Kingusissukkut naartuersinnissamut itigartitaaneq	10
Nunatsinni naartuersittarnerup qanoq ineriartornera	10
Isummorsoneq	11
<i>Naartueeriaatsit</i>	13
<i>Kingusissukkut naartuersittut</i>	13
<i>Nunatsinni naartuersittarnerup qanoq ineriartornera</i>	14
Najoqqutarisat	14

Eqikkaaneq

2023-imi naartuersinnerit 1034- iupput naartuersittullu 988-iullutik. Arnat naartusinnaasut (13-iniit 49-inik ukiullit) 1.000-iuppata 69-it naartuerneqarput. Peqqinnissaqarfik Qeqqani amerlanerungaatsiarlutik Peqqinnissaqarfik Avannaanilu ikinnerpallutik, tamanna imaaliillaannaq nassuiaruminaappoq qitiusumilli immikkoortut illoqarfittaanni illoqarfinnilu minnerusuni assigiinngissut malunnaateqarpoq-ilaatigut ikittut qitiusumik imm. illoqarfittaanni suliaritinnikkut naartuersinnissamut innersuunneqartarnerannik inuusuttullu allat meeqqiorsinnaasut illoqarfinnit najugaqarfiniillu minnerusunit- najugartik allanngortinnagu- qitiusumik immikoorni illoqarfinnut nuutarnerannik nassuiarneqarsinnaalluni.

Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut 2.572-iupput. Taamaalilluni arnat 1.000-iuppata ernisut 1.731-iullutik, arnat amerlassusaannut sanilliullugit ukiumut uumallutik inunngortuniit naartuersittut amerlanerujussuupput.

Naartuersittut amerlanersaat 20-it 24-illu akornanni ukioqarput, 15-illi 19-illu akornanni ukiulinni amerlangaatsiarlutittaaq. 15-it inorlugit ukiulinni sisamat naartuersipput.

Nakorsaatit atorlugit naartuersittut 870-iupput (84.1 %), 158-it (15,3 %) suliaritillutik arfinillilu (0,6 %) nakorsaatit atorlugit naatuiineq iluatsinngimmat kiliortittariaqarsimallutik.

Tasiilami suliaritillutik naartuersittut amerlassutsimikkut nuna tamakkerlugu suliaritillutik naartuersittut pingajoqarterutigaat, tamannalu nuna tamakkerlugu naartueeriaatsit assigiinngitsunut agguataarnerini, suliaritillutik naartuersittut nuna tamakkerlugu akulikippallaatut misingersorneqarnerisigut kukkunertut isikkoqalersitsisinaavoq.

2023-imi arnanit 988-init 46-it (7,0 %), marloriarlutik naartuersipput

2023-imi arnat 28-it kingusissuklut naartuersinnissamik qinnuteqarput, taakkunanga 27-it akuerineqarput ataaserlu itigartitaalluni. Naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinnit akuerisanit 27-init 22-ini inuttut atukkat tunngaviupput. Kingusissuklut naartuersinnissamut akersinissamut patsisaasut pingarnerpaat tassaapput anaanatut kisimiittuuneq, inuttut inerisimannginneq, ilaqutariittut inuuneq aamma/imal. ineqarneq, tarnikkut ajornartorsiutit, nakuuserneq, aanngajaarniutinik atuineq. Akerlianik itigartitsinermi ataatsimi, ilaqutariinni/attaveqarfinni tapersersuisoqarneq arnallu peqqissuunera pingaartinneqarput. Sisamat naartup innorluuteqarnera innorluuteqarsinnaanerataluunniit ilimanaateqarluinnarnera pissutigalugu kingusissuklut naartuersinnissamut akuerineqarput. Kingusissuklut naartuersittumi ataatsimi arnap nammeneq napparsimanera akuersinermi tunngaviuvoq.

Arnat naartusinnaasut amerlassusaannut sanilliullugit, ukiut qulit ingerlanerini naartuersittut 2023-imi amerlanerpaajupput. Pitsaanerusumik nalunaarsuineq naartuersittunillu sukumiinerusumik nalunaaruteqartarneq, amerlinerannut patsisaasut ilagisinnaavaat.

Tunuliaqutaasoq

Naartuersissinnaaneq, naartuersittarneq pillugu inatsimmik nunatsinnut atuutsitamik nr. 232, 12. juni 1975-imeersumik tunngaveqarpoq. Naartuersinneq, naartusup nammineq toqqagaanik naartunerup kipitinneqarnissaanik isumaqarpoq (1). Suliaritinnikkut- imal. nakorsaatit atorlugit naartuersittoqarsinnaavoq. Suliaritinnikkut naartuersinnermi, nakorsap naartoq milluaammik milluteriarlugu illiaq imaarniarlugu kiliortarpaa. Tamanna amerlanertigut naartuigassaq sinitsillugu ingerlanneqartarpoq (2). Nakorsaatit atorlugit naartuinnermi Mifepriston aamma Misoprostol naartuinnermik unitsitsisartut illissamillu eqikkartitsinikkut naartumik katatsitsisartut atorlugu (3).

1975-imi naartuersinneq pillugu inatsit nunatsinni atuutilerpoq. Tamanna sap. ak. aqqaneq aappassaata naanissaa tikillugu naartusut naartuersissinnaanerannik isumaqarpoq (4). Naartuersittut amerliartupiloorput, tamatumalu kingorna amerlassusaat aalaakkaalluni.

Naartunerup sap. ak. 13-issaanniit, naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinnit akuersissut tunngavigalugu aatsaat akuersissutaappat, naartuersittoqarsinnaavoq (kingusissuklut naartuersinneq) (4). Tamanna nakorsaatit atorlugit naartuinnermi ingerlanneqarajuppoq.

Siunertaq

- 2023-imi nunatsinni naartuersittut aalajangersimasumik imal. procentinngorlugit amerlassusaata naatsorsornissaat.
- 2023-imi nunatsinni naartuersittut naatsorsornissaat.
- Sap. ak. aqqaneq marluk qaangiutereernerini naartuersinnernut (kingusissuklut naartuersinnernut) atatillugu naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinerni tunngaviusut misissornissaat.

Atortut periuuserlu

Nalunaarusiaq, naartuersinnernik Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmut nalunaarutigineqartunik- sap. ak. aqqaneq aappassaa qaangiutereersoq naartuersinnernut atatillugu naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinernik tunngaveqartunik- allattugaatinullu qarasaasiakkut nalunaarsuiffimmi Cosmic-imi ilassuteqarfigineqartunik tunngaveqarpoq. Allanngorartitsisut ilaat naartuersinnerni tamani nalunaarsimangillat naatsorsuinnermi paasissutissat suut tunngavigineqarsimanerat takuneqarsinnaassalluni. Nalunaarusiami matumani naatsorsuineq Excel atorlugu ingerlanneqarpoq.

Nalunaarusiami matumani naartuersinneq kisimi pineqarpoq, taamaalillunilu nammineq piuassuserinngisamik naartumik katatsineq pineqarani. Naartuersinnerit pillugit paasissutissani nalinginnaasumik kisitsisat atorlugu, naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinernut atatillugu paasissutissat kisitsisunik tunngaveqanngitsut atorlugit misissorneqarlutik.

Inereri

Peqqinnissaqarfiup sinerissami qitiusumik immikkoortuini naartuersittut

Naartuersittut sinerissami qitiusumik immikkoortunut illoqarfinnullu kiisalu peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini arnat naartusinnaasut 1-000-iuppat naartuersittut qanoq agguataarsimanerat kisitsisit tulliuttut takutippaat.

Tabeli 1: Sinerissami Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkootuini naartuersittut (N=1.034)			
Kommuni/Illoqarfik	Naartuersittut ¹	Naartusinnaasut ²	Naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut ³
Avannaa	176	2.888	60,9
Ilulissat	102	1.395	61,2
Uummannaq	30	583	38,3
Upernavik	33	736	25,0
Qaanaaq	11	174	12,1
Disko	110	1.477	74,5
Aasiaat	78	741	77,6
Qeqertarsuaq	22	200	13,8
Qasigannugit	10	272	9,9
Kangaatsiaq	0	264	0,0
Qeqqa	188	2.343	80,2
Sisimiut	122	1.665	73,3
Maniitsoq	66	678	97,3
Kujataa	107	1.479	72,3
Qaqortoq	81	794	102,0
Narsaq	17	366	46,4
Nanortalik	9	319	28,2
Sermersooq	453	6.791	66,7
Nuuk	376	5.631	66,8
Paamiut	17	296	57,4
Tasiilaq	59	770	62,5
Ittoqqortoormiit	1	94	1,2
Katillugit⁴	1.034	14.990	69,0

¹2023-imi naartuersittut Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmut nalunaarutigineqartut

²Nunatsinni arnat naartusinnaasut (10-49 ukiullit) 2023-imi ukiup affaani innuttaasut amerlassusaannik Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmeersunik tunngaveqartut (5).

³Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuani pineqartumi naartuersittut – arnat amerlassusaannut agguarlugit 1.000-imillu gangerlugit.

⁴Nunatsinni arnat ukioqatigijiaat naartusinnaasut 1.000-iuppata ukiumut naartuersittut.

2023-imi naartuersittut 1.034-iupput. 2023-imi arnat quliniit 49-inut ukiullit 1.000-iuppata 69,0-it naartuersipput. Arnanit 988-init 46-it (4,7 %) 2023-imi arlaleriarlutik naartuersimmata, qulaani tabeli arnat amerlassusaannik tunngaveqarani arnalli 1.000-iuppata naartuersittut amerlassusaannik tunngaveqarput. Peqqinnissaqarfik Qeqqani amerlanerungaatsiarlutik arnat naartusinnaasut 1.000-iuppat 82,2-it naartuersipput, Peqqinnissaqarfik Avannaani ikinnerpaallutik arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 60,9-it naartuersipput. Qitiusumik immikkoortuni illoqarfinnut minnerusunut sanilliullugit illoqarfiini annerni naartuersittut amerlanerungaatsiarput.

Ukiui naartuersittullu amerlassusaat

2023-imi ukioqatigiinni pineqartuni arnat 1.000-iuppata naartuersittut qassiunersut, arnallu naartusinnaasut 50 iliisussat 1.000-iuppata, naartuersittarnerlu 2023-imisuulli akulikitsigissappat, naartuersittut qassiunissaat tabelimi tulliuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 2: Naartuersittartut ukiut tallimakaarlugit ukioqatigiiaanut agguataarneqarnerat (N=1.034)			
Ukioqatigiiaat (ukiui)	Naartuersittut ¹	Arnat amerlassusaat ²	Naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut ³
10-14	4	1.837	2,2
15-19	168	1.708	98,4
20-24	248	1.837	135,0
25-29	257	2.214	116,7
30-34	209	2.383	87,7
35-39	116	2.024	57,3
40-44	20	1.289	15,5
45-49	2	1.275	1,6
Naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut⁴	1.034	14.990	69,0
Katillugit⁵			2.572

¹2023-imi naartuersittut Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmud nalunaarutigineqartut

²Nunatsinni arnat naartusinnaasut (10-49 ukiullit) 2023-imi ukiup affaani innuttaasut amerlassusaannik kalaallit nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmeersunik tunngaveqarput (5).

³Naartusinnaasut 1.000-iuppat ukioqatigiiaani pineqartuni naartuersittut arnanut ukioqatigiiaanut agguariarlugit 1.000-imik gangerlugit.

⁴Ukioq taanna naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut amerlassusaat. Ukioqatigiiaani pineqartuni naartuersittut-ukioqatigiiaani arnat amerlassusaannut agguariarlugit 1.000-imik gangerlugit- naatsorsorneqarput.

⁵Arnat 1.000-it naartusinnaanerini taakkulu arlannaalluunniit 50-iliisinnani toqunngippat naartuersissimasinnaasut, ukioqatigiinnilu ukiumi pineqartumi ukioqatigiiaat oqaatigineqartut amerlaqataannik naartuersittoqarpat. Ukioqatigiiaani naartuersittut katinnerisigut 5-imillu (ukiut tallimakkaarlugit ukioqatigiiaat) gangernerisigut naatsorsorneqarpoq.

Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata, 20-it 24-illu akornanni ukiulinni 135,0-iullutik 25-it 29-illu akornanni ukiulinni 116,7-iullutik, naartuersittut amerlanersaapput. 20-illi inorlugit ukiulinni; 15-19-illu akornanni ukiulinni arnat 1.000-iuppata 98,4-it naartuersillutik kiisalu qulit 14-illu akornanni ukiulinni 2,2 naartuersillutik amerlapput.

Arnat 1.000-iuppata naartuersittut katillugit 2.572-iupput.

Naartueeriaatsit

Sap. ak. naartuffiit nakorsaatillu atorlugit naartuinerup imal. suliaritilluni naartuinerup ataqtigiinnerat tabelimi tulluuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 3: Naartueeriaatsit sap. ak. naartunermut agguataarneqarnerat (N=1.034)					
Naartueeriaatsit					
Sap. ak. naartuffiusut	Suliaritinnikkut	Nakorsaatit atorlugit	Nakorsaatit/suliaritinneq	Naartuinerit katillugit	Nakorsaatit atorlugit naartuinerit
4		10		10	100,0 %
5	1	49		50	98,0 %
6	9	108		117	92,3 %
7	29	209		238	87,8 %
8	28	245		273	89,7 %
9	32	130	3	165	78,8 %
10	20	48		68	70,6 %
11	22	38		60	63,3 %
12	12	14		26	53,8 %
13	3		1	4	0,0 %
14		8	1	9	88,9 %
15	2	3		5	60,0 %
16			1	1	0,0 %
17		1		1	100,0 %
18		3		3	100,0 %
19		2		2	100,0 %
21		2		2	100,0 %
Katillugit	158	870	6	1.034	84,1 %

Naartuinerit 76,7 %-ii sap. ak. naartuffiususut arfinillit qulaaluallu akornanniinnerat, tabelimi takuneqarsinnaavoq. Naartuinerit katillugit 1.034-init nakorsaatit atorlugit naartuinerit 870-iupput (84.1 %), suliaritilluni naartuinerit 158-iullutik (15,3 %). Taakku saniatigut nakorsaatit atorlugit naartuinerit iluatsinngitsut suliaritinnermik kinguneqartut arfinillit (0,6 %) nalunaarneqarput.

Tabelimi tulliuuttumi suliaritinnikkut nakorsaatillu atorlugit naartuersittut illoqarfinnut agguataarneqarnerat takutinneqarpoq.

Tabeli 4: Naartueeriaatsit illoqarfinnut agguataarneqarnerat (N=1.034)							
Qitiusumik imm/illoqarfik	Suliaritin-nikkut	Procentin-ngorlugit ¹	Nakorsaati-tornikkut	Procentin-ngorlugit ¹	Nakorsaati-tornikkut/Suliaritinnikkut	Procentin-ngorlugit ¹	Katillugit
Avannaa	47	26,7 %	129	73,3 %			176
Ilulissat	37	36,3 %	65	63,7 %			102
Qaanaaq	1	9,1 %	10	90,9 %			11
Upernavik	4	12,1 %	29	87,9 %			33
Uummanaq	5	16,7	25	83,3 %			30
Disko	3	-	106	97,2 %			109
Aasiaat	2	2,6 %	76	97,4 %			78
Qeqertarsuaq	0	-	21	95,5 %	1	4,5 %	22
Qasigannguit	1	10 %	9	90,0 %			10
Qeqqa	28		158	84,9 %			186
Sisimiut	23	18,9 %	98	80,3 %	1	0,8 %	122
Maniitsoq	5	7,6 %	60	93,9 %	1	1,5 %	66
Sermersooq	78	15,8 %	412	83,6 %	3	0,6 %	493
Nuuk	21	5,6 %	352	93,6 %	3	0,8 %	376
Paamiut	-	-	17	100,0 %			17
Tasiilaq	57	96,6 %	2	3,4 %			59
Ittoqqortoormiit	-	-	1	100,0 %			1
Kujataa	2	1,9 %	105	98,1 %			107
Qaqortoq	2	2,5 %	79	97,5 %			81
Narsaq	-	-	17	100 %			17
Nanortalik	-	-	9	100 %			9
Katillugit	158	15,3 %	870	84,1 %	6	0,6 %	1.034

¹ Illoqarfinni pineqartuni naartuersittut tamakkerlugit naartueeriaatsit

Tasiilaq eqqaassangikkaanni, nakorsaati atorlugit naartuinerit amerlanersaallutik, qitiusumik immikkoortuni nakorsaati atorlugit naartuinerit Peqqinnissaqarfik Avannaani 73,3 %-iniit Peqqinnissaqarfik Kujataani 98,1 %-iupput. Paarlattuanik Tasiilami naartuersittuni 59-ini 57-ini (96,6 %) suliaritinnikkut naartuinerit, nakorsaati atorlugit naartuinerit amerlanerupput.

Nuna tamakkerlugu suliaritilluni naartuinerit 158-iusunit 57-it Tasiilami ingerlanneqartut, nunatsinni suliaritilluni naartuinerit pingajorarterutaat sinnilaarpaat (36,1 %).

Kingusissukut naartuersittut

Arnap naartunermi sap. ak. aqqaneq aappassaa qaangiutereersoq naartuersinnissi (kingusissukut naartuersinneq) kissaatigippagu, tamanna naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni aalajangiinermik

piumasaqaatitaqarpoq. Makku tunngavigalugit kingusissukkut naartuersinnissamut akuersisoqarsinnaavoq:

Naartuneq, ernineq imal. meeqqamik isumassuinissaq, arnaata timikkut imal. tarnikkut peqqissusaanut ajoqutaassappat imal. timikkut, tarnikkut inuttullu atukkanik patsiseqartumik, arnaq meeqqamik isumaginnissinnaanngippat, imal. naartup naartuunerani navianaatilimmik nappaateqarneranik innorluuteqarluniluunniit inunngornissaanik suussusersinermik tunngaveqarpat.

2023-imi kingusissukkut naartuersinniarlutik qinnuteqartunit 28-init 27-it akuerineqarput ataasiinnarlu itigartitaalluni.

Kingusissukkut naartuersinnissamut akuerineqarneq

Kingusissukkut naartuersittut, naartunerup sivilissusaanut naartueeriaatsimullu agguataarneqarnerat, tabelimi tulliuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 5: Kingusissukkut naartuersittut naartunerup sivilissusaanut agguataarlugit (N=27)				
Naartueeriaaseq				
Naartunerup sivilissusaa/sap.ak.	Suliaritinneq	Nakorsaatitorneq	Nakorsaatit/suliaritinnerlu	Katillugit
13	3		1	4
14		8	1	9
15	2	3		5
16			1	1
17		1		1
18		3		3
19		2		2
21		2		2
Katinneri (procentinngorlugit)	5 (18,5 %)	19 (70,3 %)	3 (11,1 %)	27

Kingusissukkut naartuersittunit 27-init tallimat suliaritinnikkut naartuersippat 19-illu nakorsaatit atorlugit naartuersillutik. Pingasuni nakorsaatit atorlugit naartuineq iluatsinngimmat suliaritinnermik kinguneqarpoq.

Kingusissukkut naartuersinnermut patsisaasut

Inuttut atukkanik tunngaveqartut

Kingusissukkut naartuersittunit 27-init 22-it, inuttut atukkat imal. inuttut inerisimannginneq inuttullu atukkat ataatsimoortut tunngaviupput. Nalinginnaasumik, arnat inuttut atukkat tunngavigalugit kingusissukkut naartuersinnissamut akuerineqartut tamarmik, meeqqamik isumaginnissamut, assigiinngitsunik arlalinnik patsiseqartumik, nukissaqanngillat. Tulliuttumi arnap kingusissukkut naartuersinnissamut qinnuteqarneranut patsisaasut nassuiarneqarput.

Amerlanerni patsisaasoq ataasiinnaanani inuttut tarnikkullu atukkat suniivigeqatigiinnerat, meeraq pillugu akisussaaffimmik tigusinissamut isumassuinissamullu ajornakusuulersitsivoq.

Patsisaagajuttut tassaapput ilaqutariinni atukkat, meeqqap isumassornissaanut nukissaqarnissamut toqqammavissiisut.

Kingusissukkut naartuersinnissamut qinnuteqartut amerlanersaat, meeqqamut ataataasoq arlalinni kinaasoq ilisimaneqanngimmat imal. peqanngimmat, naartunermit meeqqamullu akisussaaffimmik kisermaassisuupput. Arnat arlallit akisussaaffigissaminnik allanik meeraqareerput. Arnat taakku ilaat ataaseq ilinniartuuvoq sisamanillu meeraqareerami, meeqqamik allamik isumassuinissaminut tarnikkut aningaasaqarnikkulluunniit nukissaqanngilaq. Alla sisamanik meeralik, meeraasa arlaat ADHD-mik nappateqartut paasineqarmat, meerartaaqqinnissamut tarnikkut aningaasaqarnikkullu nukissaqanngilartaaq. Arnat ilinniarnerminnik ingerlatsisut angajoqqaaminni imal. kollegiami najugaqartut arlaliupput.

Kingusissukkut naartuersinnissamut akuerineqartut amerlanerpaat, nalinginnaasumik ineqarniarnikkut ajornartorsiuteqarput, allanik angerlarsimasunik meeraqarput aningaasaqarniarneralu ilungersunarluni. Patsisaasartut allat tassaapput arnat arlallit nakuuserfiusumi aappariinnerat imal. namineq aamma/imal. ataataasumi aanngajaarniutinik atornerluisuuneq. Isumalioqatigiinni aalajangiinerit ilaat; anaanaasup tarnikkut ilungersuuteqarneranik, imminut toqoriarsimanermik, kinguaassiuutitigut atornerlugaasimanerup pinngitsaalisalluniluunniit atoqatigineqarsimanerup kingunerisaanik anigoruminaatsunik nalaataqarsimanermit assersuutissalinnik, tunngaveqarput.

Arnat kingusissukkut naartuersinnissamut qinnuteqartut akuerineqartullu ilaat, inuusuttuararsuupput meeqqamillu isumaginninnissamut inerisimannippallaatut naliliivigineqarlutik.

Nappaammik tunngaveqarneq

Kingusissukkut naartuersittuni (naartunerup sap. ak. aqqaneq aappasaanik qaangiussereersuni), nappaammik tunngaveqarput. Ataaseq arnap HIV-mik tunillatsissimanera naartunerullu anaanaasumut meeqqamullu sanngiillissutaanissaata aarlerinaateqarnera tunngaviupput. Marlunni; naartup annertuumik innorluuteqarnera uumasinnaanavianniginneralu tunngaviupput. Kingusissukkut naartuersinnissamut akuersinermi allami, naartup nappaateqarsinnaaneranik suussusersiniaanermi innorluuteqarsinnaanerata annertuumik aarlerinaateqarnerata paasineqarnera, tamatumalu saniatigut arnap inuttut atukkatigut annertuumik ajornartorsiuteqarnera parnaarussaaneralu patsisaapput. Tamatuma saniatigut ataaseq nakorsaait atorlugit naartuersinnerup iluatsinngitsup kingorna, naartumik katatsiniarnermi nakorsaaitoreernermi (Mifegyne) naartup ajoquserneqarsimasinnaanera pissutigalugu akuerineqarpoq.

Kingusissukkut naartuersinnissamut itigartitaaneq

Kingusissukkut naartuersinniartumi ataatsimi isumalioqatigiissitami aalajangiinermi, naartuersinnissaq inuttut atukkatigut nappaammilluunniit tunngavissaqanngitsutut naliliivigineqarmat, kingusissukkut naartuersinnissaq itigartissutaavoq. Arnap nukittuunik tapersersortigisinnaasaminik attaveqarfeqarnera, peqqissuunera kingornuttakkanillu nappaateqannginnera pingaartinneqarput.

Nunatsinni naartuersittarnerup qanoq ineriartornera

Ukiuni qulini (2014-imiit 2023-imut) naartuersinnerit illoqarfinnut agguataarneqarnerat takussutissiami tulliuuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 6: 2014-imiit 2023-imut naartuersittut illoqarfinnut agguataarneqarnerat										
Illoqarfik/peqqinnissaqarfik	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Avannaa	155	144	108	156	150	154	171	146	112	176
Ilulissat	87	114	71	89	80	96	110	89	66	102
Uummannaq	22	17	15	12	11	19	26	23	24	30
Upernavik	35	25	17	45	39	33	24	25	17	33
Qaanaaq	11	8	15	10	20	16	11	9	5	11
Disko	128	95	79	75	106	74	59	55	69	110
Aasiaat	127	95	79	75	104	74	53	39	63	78
Qeqertarsuaq	1	-	-	-	-	-	6	16	6	22
Qasigiannugit	-	-	-	-	2	-	-	-	-	10
Qeqqa	144	142	131	148	163	153	171	143	136	188
Sisimiut	110	93	95	96	115	125	136	110	108	122
Maniitsoq	34	39	36	51	48	28	35	33	28	66
Kujataa	144	111	115	132	106	97	78	93	124	107
Qaqortoq	97	74	91	94	75	74	48	58	88	81
Narsaq	29	19	15	21	13	19	11	16	24	17
Nanortalik	18	18	9	17	18	14	19	19	11	9
Sermersooq	293	362	412	373	406	404	410	405	418	453
Nuuk	205	286	343	298	336	306	327	331	352	376
Paamiut	25	17	17	34	24	27	26	21	23	17
Tasiilaq	60	54	48	35	43	67	53	52	36	59
Ittoqqortoormiit	3	5	4	6	3	4	4	1	6	1
Naartuersittut katillugit	864	864	855	883	931	902	889	842	857	1.034
Arnat (10-49 ukiullit)¹	15.742	15.472	15.229	15.017	14.805	14.734	14.741	14.857	14.884	14.990
Naartuersittut amerlassusaat²	54,4	55,8	56,1	58,8	62,9	61,2	60,3	56,7	57,6	69,0

¹Ukiq taanna arnat naartusinnaasut (quliniit 49-inik ukiullit). Innuttaasut amerlassusaat, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmi ukiumi pineqartumi juulip ulluisa aallaqqaataanni arnat amerlassusaannik, tunngaveqarpoq. Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata ² ukiq taanna naartuersittut amerlassusaat takutinneqarpoq. Ukiumi pineqartumi naartuersittut amerlassusaat, ukiqatigiiaani arnat amerlassusaannut agguarilugit 1.000-imik gangerlugit naatsorsorneqarput.

Ukiuni qulini naartuersittuni 2023-imi naartuersittut amerlanersaapput.

2023-ip tungaanut Qasigiannuaniit Qeqertarsuarmiillu paasissutissat amigaaqarnerat imal. paasissutissaqanngivinnera, tabelimi takutinneqarpoq.

Ukiuni qulini (2014-imiit 2023-imut) naartuersittut ukiunik tallimanik akunnilerlugit ukioqatigiiaanut agguataarneqarnerat, tabelimi tulluuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 7: 2014-imiit 2023-imut naartuersittut ukioqatigiiaanut agguataarneqarnerat										
Ukiut	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
10 – 14	7	9	13	4	7	6	14	11	6	4
15 - 19	199	182	193	181	163	155	154	135	131	168
20 - 24	272	250	241	280	260	263	215	231	211	248
25 - 29	196	221	218	214	244	213	229	194	242	257
30 - 34	116	136	115	118	156	179	183	170	164	209
35 - 39	51	50	60	61	78	71	67	76	87	116
40 - 44	22	15	14	24	23	14	26	22	15	20
45 - 49	1	1	1	1	-	1	1	3	1	2
Katillugit	864	864	855	883	931	902	889	842	857	1.034

Ukiuni tamani, 24-it 29-illu akornanni ukiullit amerlanersaallutik, naartuersittut 20-it 29-illu akornanni ukiullit amerlanersaapput. Tamatuma saniatigut nunatsinni naartuersittartut arnanut naartusinnaasunut sanilliullugit, ukiuni kingullerni pingasuni aalaakkaangaatsiariarlutik, 2023-imi malunnaatilimmik amerleriasaarnerat, tabelini taakkunani marlunni takuneqarsinnaavoq.

Taamaalilluni arnat naartusinnaasut amerlassusaannut sanilliullugit ukiuni qulini naartuersittut 2023-imi amerlanersaapput.

Isummersorneq

Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini naartuersittut

2023-imi arnani 988-imi naartuinerit 1.034-iummata, arnat 46-it marloriarlutik naartuersipput.

Peqqinnissaqarfik Qeqqani naartuersittut amerlanersaapput, Avannaanilu ikinnerpaallutik.

Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini assigiinngissutaasoq imaaliiallaannaq

nassuiaatissaqanngilaq. Taamaakkaluaq qitiusumik illoqarfiit illoqarfiillu minnerusut akornanni

naartuersittut annertuumik aalajangersimasumillu assigiinngissuteqarput. Tamanna arlalinnik

patsiseqassagunarpoq. Patsisaasut arlaat tassaagunarpoq, taamaallaat sumiiffinni pilattaanermut

upalungaarsimaffiusuni- tassalu Tasiilami peqqissaavimmi- Aasiaallu pinnagit qitiusumik

napparsimmavinni allani suliaritinnikkut naartuisoqarsinnaanera. Taamaammat suliaritinnikkut naartuisoqassatillugu sumiiffinnut taakkununga ilaatigut nuussisoqartarpoq. Patsisaassangatinneqartoq alla tassaavoq illoqarfinnut annerusunut nutserneq, ilinniartut inuusuttullu allat meerartaarsinnaasut inunnik nalunaarsuisarfimmi najugartik allanngortinnagu illoqarfinnut annerusunut nuuttarnerat.

Ukiui- naartusinnaasullu 1.000-iuppata naartuersittartut

Nunatsinni arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittartullu 2023-imisut ippata; tassalu arnat immikkut tamarmik 50-iliisimagunik, naartusinnaanertik tamaat agguaqatigiissillugit 2,57-eriarlutik naartuersissimanerat, tamatuma takutippaa. Tamanna arnarpasuit ukiuni naartusinnaaffimmini ataasiaannaratik naartuersissimanerannik isumaqarpoq.

Siorna arnanut naartusinnaasunut immikkut tamarmik 2,07-riarlutik naartuersittunut sanilliullugit 2023-imi naartuersittut amerleriarujussuarput. Taamaalilluni naartusinnaasut 1.000-iuppta naartuersittut, arnat 1.000-iuppata ukiuni naartusinnaaffinni agguaqatigiissillugit meerartaarsinnaasanit 1.73-iusunit amerlanerujussuullutik (6).

Naartusinnaasunut ukioqatigiiaat sorliit ilanngunneqarsimanerannut atatillugu nalorninartoqalaarsinnaavoq. Nalunaarusiami matumani 15-it inorlugit ukiulinni 45-illu sinnerlugit ukiulinni naartuersittoqarmat, ukiut naartusinnaaffiit quliniit 49-inut naatsorsorneqarput.

Naartuersittut amerlassusaannut atatillugu, 20-it 24-illu akornanni ukiullit naartuersittut amerlanersaapput, 15-illi 19-illu akornanni ukiullit amerlangaatsiarlutittaaq. Tamanna inuusuttut 25-it inorlugit ukiullit naartunaveersaatinik atuinissamut piginnaaneqannginnerunerannik, inuusuttuaqqallu meerartaarnissamik toqqaasartut ikilisimanerannik patsiseqarsinnaavoq. Arnat 30-ileereersimasut kissaatiginngisaminnik naartulerajunnginnerupput, naartulissagunillu meerartaarnissartik kissaatiginerusarlugu.

1.034-init inuusuttuaqqat (20-it inorlugit ukiullit) katillugit 172-it naartuersipput (16,6 %) – taakkunanga sisamat (0,4 %), atoqatigineqarsinnaanermut ukiui inuullutik (15-it inorlugit ukioqarlutik). Arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata naartuersittut taama amerlatiginerat – naartuminnillu attassisut amerlasoorujussuunerat kiisalu ukiukitsuni kinguassiuutitigut nappaatit annertuumik atugaanerat, inuusuttuaqqani illersuuteqarani atoqateqartarnermut tunngatillugu aarlerinaatilimmik ileqqoqartoqarneranik paasinarsisitsivoq.

2023-imi nunarsuarmi arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata Vietnamimi naartuersittut amerlanersaat 64-iupput Madagaskarimilu 60-iullutik. Kisitsisit taakku tunngavigalugit nunatsinni arnat naartusinnaasut 1.000-iuppata 69-it naartuersittut (7), nunarput tassaalissaaq nunarsuarmi naartuersittoqarfiunerpaq.

Nunani taakkunani naartuersittut tamakkerlutik aqqissuussamik nalunaarsorneqartanngimmata, kisitsisit annertuumik nalorninaateqarput.

Naartueeriaatsit

2023-imi 84,1 %-it nakorsaatit atorlugit naartuersipput, 15,3 %-it suliaritillutik naartuersipput 0,6-illu nakorsaatit atorlugit saniatigullu suliaritillutik naartuersillutik. Danmarkimi 84,9 %-it nakorsaatit atorlugit naartuersipput, 12,2 %-it suliaritillutik naartuersipput 2,9 %-illu nakorsaatit atorlugit saniatigullu suliaritillutik naartuersillutik (8,9). Taamaalillutik nunatsinni naartuersittartut agguataarsimanerat pillugu paasissutsissat assigiikannerput. Taamaakkaluaq suliaritillutik naartuersittut Tasiilami amerlaqisut naatsorsuinermi peerneqaraluarpataluunniit, qanoq pisoqarnera apeqqutaalluni nuna tamakkerlugu nakorsaatit atorlugit naartuersittut amerlanerussapput suliaritillutillu naartuersittut ikinnerujussuussallutik. Nakorsaatit atorlugit naartuersittut kingornalu suliaritittariaqartut ikinnerunerat tamatumalu peqatigisaanik nakorsaataannaat atorlugit naartuersittut amerlanerunerat, nakorsaatit atorlugit naartuersereernermi suliarittariallit tamatigut nalunaarutigineqartannginnerannik nassuiarneqarsinnaassagunarportaaq.

Nakorsaatit atorlugit naartuersinnerup kingorna kiliortittariallit katillugit arfiniliupput, taakkunanngalu pingasut kingusissukkut naartuersittuullutik (naartunerup sap. ak. aqqaneq aappassaata kingorna). Tamanna nakorsaatit atorlugit naartuiinerit naartuleqqaarnermi piukkunnarnerunerannik ikorfartuivoq. Kisitsisilli annikimmata, taakku nalaatsornikkut allannguummik patsiseqarsinnaapput (10).

Kingusissukkut naartuersittut

2023-imi arnat 28-it kingusissukkut naartuersinnissamut qinnuteqarput, taakkunanngalu 27-it akuerineqarlutik. Tallimani nappaateqarneq tunngaviuvoq. Sinnerini inuttut atukkat tunngaviupput; anaanatut kisimiittuuneq, inerisimannginneq, peroriartornermi pissusissamisuunngitsunik atugaqarneq, ilaqtariinni pissutsit aamma/imal. ineqarniarnikkut pissutsit, tarnikkut ajornartorsiutit, nakuuserneq aanngajaarniutinillu atuineq, pingaarnertut patsisaallutik. Itigartitaasumi ataatsimi arnap nukittuunik ikiortigisinnaasaminik attaveqarfeqarluarnera pingaartinneqarpoq. Tamatuma saniatigut arnaq taanna peqqissuuvoq kingornuttakkanillu nappaateqarani.

Ataasiinnaap itigartitaanera, naartuersittarneq pillugu isumalioqatigiinni itigartitsinerit tamakkerlutik Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmut apuuttannginnerannik, taakkulu allatigut nalunaarsorneqannginnerannik patsiseqarsinnaavoq.

Naartunerup sap. ak. aqqaneq aappassaata kingorna naartuersittut – Tasiilami marluk suliaritillutik naartuersittut nakorsaatillu atorlugit naartuersittut kiliortittariallit pingasut eqqaassanngikkaanni-amerlanerpaartaat nakorsaatit atorlugit naartuersipput.

Nunatsinni naartuersittarnerup qanoq ineriartornera

Ukiut kingulliit qulit ingerlanerini, inuusuttuaqqani 20-it inorlugit ukiulinni naartuersittut amerlapput – taamatutaaq 15-it inorlugit ukiulinni naartuersittoqarluni. Ukiuni naartusinnaaffinni arnani naartuersittuni 20-it 29-illu akornanni ukiulinni naartuersittut amerlanersaapput, ukiunilu tamani naartuersittut 20-it 24-illu akornanni ukioqarajunnerullutik (11). Taamaamat paasisutissat ukiuni qulini kingullerneysut naapertorlugit pitsaaliuinermit saaffiqartussat tassaapput arnat 30-it inorlugit ukiullit. Ukiorpasuarini naartuersittartut amerlajuaannarnerat 2023-imilu amerleriarnarat, siornatigut ataatsimoortunut ataasiakkaanullu pitsaaliuinerit iluaqutaasimanginnerannik ilimanarsisitsivoq.

Naartuersittut amerleriarnarat arlalinnik patsiseqarsinnaagunarpoq. Nakorsaatit atorlugit naartuisarnerup atuutilersinneqarnera naartuersittarnerup ajornannginnerulerneranut, arnallu ataasiakkaat ukiuni naartusinnaaffimmini arlaleriarlutik naartuersittarnerisa nalinginnaaneranut patsisaasinnaavortaaq. Naartuersinneq arnat ilaanni naartunaveersaammik atuinermut taarsiullugu nalinginnaasumik atorpeqartarpasippoq. Naartuersittartut ukioqatigiiaat akimorlugit amerliartorusaarpasinnerat naartuersittartut amerlinerannut nassuiaataasinnaavoq. Naartuersittunik nalunaarsuinerit nalunaaruteqartarnerillu sukumiinerulernerannik- Qeqertarsuaq Qasigannguillu immikkut maluginiagassaallutik- ukiuni arlalinni nalunaaruteqartoqartarsimanginnera imal. annikitsuinnarmik alunaaruteqartoqartarsimanagera patsisaasinnaavortaaq.

Najoqqutarisat

1. [Abort, provokeret - Lægehåndbogen på sundhed.dk](#)
2. [Kirurgisk abort - Patienthåndbogen på sundhed.dk](#)
3. [Medicinsk abort - Patienthåndbogen på sundhed.dk](#)
4. [lov-nr-232-af-12061975da.pdf \(nalunaarutit.gl\)](#)
5. [Befolkningen i distrikter og kommuner 1. juli efter alder, bosted, fødested, område, køn og tid. PxWeb \(stat.gl\)](#)
6. [Fødsler i Grønland 2023. Sundhedsfaglige notater vedrørende 2023 \(nun.gl\)](#)
7. [Abortion Rates by Country 2024 \(worldpopulationreview.com\)](#)
8. [Provokerede aborter \(esundhed.dk\)](#)
9. [Statistikbanken](#)
10. [Abort, provokeret - Lægehåndbogen på sundhed.dk](#)
11. [Sundhedsfaglige notater vedrørende 2022 \(nun.gl\)Aborter efter tid. . PxWeb \(stat.gl\)](#)

Nunatsinni Nakorsaaneqarfik 19. september 2024

Louise Lohmann Faber

lofa@nanoq.gl

Toqq/direkte 345193